

Nuorten seksuaaliohjausta* kouluterveydenhuollossa (7 tutkimusta)¹

edistävät:

- ❖ terveydenhoitajan** ammattitaito ja työkokemus,
- ❖ aktiivinen, molemminpuolinen oppiminen terveydenhoitajan ja nuorten välillä,
- ❖ terveydenhoitajan, nuorten ja huoltajien välisen luottamuksen vahvistaminen,
- ❖ terveydenhoitajan ja opettajien välinen yhteistyö ja ohjauksen suunnittelu yhdessä,
- ❖ ohjaukseen liittyvä yhteistyö muiden organisaatioiden ja ammattilaisten kanssa,
- ❖ terveydenhoitajien välinen verkostoituminen ja yhteistyö.

estävät:

- ❖ terveydenhoitajan roolin rajallisuus, esimerkiksi huoli ammatillisten rajojen ylittämisestä,
- ❖ koulun hallinnolliset ja opettajien asettamat säännöt ja rajoitukset ohjaukselle, esimerkiksi erimielisyys ohjauksen sisällöistä,
- ❖ riittämätön taloudellinen tuki seksuaaliohjauksen toteuttamiseen,
- ❖ yhdenmukaisten materiaalien ja ohjeiden puute,
- ❖ terveydenhoitajan kokemat aikarajoitteet,
- ❖ terveydenhoitajan rajalliset tiedot ja taidot,
- ❖ huoltajien kielteinen asenne seksuaaliohjausta kohtaan.

Katsauksen laatijoiden johtopäätökset perustuen sekä laadullisiin (7) että määrällisiin (12) tutkimuksiin¹:

- ❖ Seksuaaliohjauksen tuloksia voidaan parantaa terveydenhoitajan ja nuoren keskinäisellä luottamuksella sekä nuorten aktiivisella osallistumisella ja mahdollisuudella harjoitella opittuja asioita käytännönläheisesti.
- ❖ Pysyvät asenne- ja käyttäytymismuutokset edellyttävät seksuaaliohjaukselta jatkuvuutta.
- ❖ Moniammatillinen yhteistyö näyttäisi edistävän pysyviä muutoksia sekä vahvistavan koulussa toteutettavan seksuaaliohjauksen laatua ja pitkäaikaista vaikuttavuutta.

SELITTEET

*Tässä Näyttövinkissä **seksuaaliohjauksella** tarkoitetaan seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämistä, joka on osa koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon sisältyvää lasten ja nuorten terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia. Valtioneuvoston asetuksessa neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta todetaan, että seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelut sisältävät seksuaalisuutta, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja parisuhdetta koskevan neuvonnan, raskauden ehkäisyn, seksuaalisen ja sukupuolisen suuntautumisen tukemisen, seksitautien ja seksuaaliväkivallan ehkäisyn ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjauksen.² Ohjauksen tulee olla kulttuuri-sensitiivistä^{3,4} ja inklusiivista eli yhdenvertaisesti avointa kaikille, huomioiden seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ikään ja kehitystasoon sopivalla tavalla².

Tässä Näyttövinkissä käsitteellä **terveydenhoitaja viitataan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa työskenteleviin terveydenhoitajiin.

TAUSTA

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto on nuorille tärkeä ja luotettava paikka saada seksuaaliohjausta^{5,6,7}, sillä terveydenhoitajat tapaavat kaikki peruskouluikäiset lapset ja toisen asteen oppilaitoksissa opiskelevat nuoret vuosittaisissa terveystarkastuksissa ja keskustelevat heidän kanssaan hyvinvoinnista⁸. Nuoret toivovat saavansa seksuaaliohjausta oman lähipiirinsä ulkopuolelta. Erityisesti ohjausta toivotaan koulutetuilta ammattilaisilta, kuten terveydenhoitajilta tai muilta seksuaaliterveyden asiantuntijoilta.^{5,6} Nuoret toivovat sisällöltään monipuolista ja eri taustat huomioivaa ohjausta turvallisessa ja kiinnostavassa ympäristössä⁹.

Nuoruuteen kuuluu merkittäviä fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia¹⁰. Samaan aikaan nuori rakentaa omaa identiteettiään¹⁰ ja seksuaalisuuden eri osa-alueet, kuten ajatukset, asenteet, tunteet ja sosiaaliset suhteet, alkavat kehittyä ja muovautua¹¹. Nuoret pitävät seksuaaliohjausta tärkeänä, sillä se voi vahvistaa heidän tietojaan ja taitojaan, edistää hyvinvointia sekä tukea turvallisten valintojen tekemistä^{7,12}. Osana nuorten laadukkaan seksuaaliohjauksen turvaamista ja kehittämistä on keskeistä tarkastella sitä edistäviä ja estäviä tekijöitä kouluterveydenhuollossa.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Näyttövinkki perustuu vuonna 2025 julkaistun monimenetelmällisen järjestelmällisen katsauksen metasynteesiin sekä laadullisia ja määrällisiä tuloksia yhdistävän integratiivisen analyysin pohjalta muodostettuihin johtopäätöksiin¹. Katsauksen tarkoituksena oli arvioida hoitotyöntekijöiden koulussa toteuttaman seksuaaliohjauksen vaikuttavuutta sekä sen toteutumista edistäviä ja estäviä tekijöitä. Katsaukseen sisällytettiin seitsemän laadullista tutkimusta (n = 122 hoitotyöntekijää ja n = 21 muuta opiskeluhuollon ammattihenkilöä) ja 12 määrällistä tutkimusta (n = 6368 oppilasta). Tutkimukset oli julkaistu vuosina 2003–2024. Laadulliset tutkimukset oli julkaistu Ruotsissa (n = 4), Yhdysvalloissa (n = 2) ja Isonsa-Britanniassa (n = 1) ja määrälliset tutkimukset Koreassa (n = 7), Yhdysvalloissa (n = 2), Australiassa (n = 1), Ruotsissa (n = 1), ja Saudi-Arabiassa (n = 1). Katsauksen menetelmällinen toteutus on kuvattu yksityiskohtaisemmin alkuperäisessä julkaisussa¹.

Katsauksen laatu arvioitiin JBI:n järjestelmällisen katsauksen arviointikriteeristöllä^{***}.

KÄYTTÖKELPOISUUS SUOMESSA

Tuloksia voidaan hyödyntää suomalaisessa koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä kouluissa ja oppilaitoksissa arvioitaessa, kehitettäessä ja toteutettaessa seksuaaliohjausta. Lisäksi tulokset ovat hyödynnettävissä alan koulutuksessa.

YHTEENVETO

Seksuaaliohjauksen toteutumista koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa edistävät terveydenhoitajien vahva ammatillinen osaaminen ja verkostoituminen sekä ohjauksen vuorovaikutteisuus. Lisäksi ohjauksen on tärkeää perustua molemminpuoliseen aktiiviseen oppimiseen sekä luottamuksellisten suhteiden rakentamiseen yhdessä nuorten ja huoltajien kanssa. Toimintaa puolestaan estävät terveydenhoitajien vaihteleva osaaminen, rooliin liittyvät rajoitteet sekä yhdenmukaisten ohjeiden, materiaalien ja resurssien puute. Lisäksi esteinä voivat olla ajankäytön ja koulun hallinnolliset rajoitteet sekä huoltajien asenteisiin liittyvät haasteet.

Laadukkaan seksuaaliohjauksen varmistamiseksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on tarpeen kehittää ja vahvistaa yhdenmukaisia näyttöön perustuvia käytäntöjä sekä pyrkiä varmistamaan niiden toteuttamiselle riittävät resurssit.

Millaiset tekijät edistävät tai estävät nuorten seksuaaliohjausta kouluterveydenhuollossa?

ASIAN- TUNTIJAT

Asikainen Marjo¹, sh/th, TtM, palveluesihenkilö

Björklöf Nita², sh/th, TtM, lehtori

Grym Kirsi³, sh/th, TtM, puheenjohtaja

Lind Lilli¹, sh/th, TtM, palveluesihenkilö

Mäkelä Anniina¹, sh/th, TtK, TtM-opiskelija, terveydenhoitaja

Tanska Soile⁴, sh/th, terveydenhoitaja

Toimittajat: Eskolin Silja-Elisa, tutkija ja Nyman Johanna⁵, vanhempi tutkija

¹Pohjois-Savon hyvinvointialue, ²Turun ammattikorkeakoulu, ³Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus, ⁴Opiskeluterveydenhuolto – Helsingin kaupunki,

⁵Opiskeluterveydenhuolto – Helsingin kaupunki,

Kuvat: Shutterstock / Hotuksen lisenssi

ALKU- PERÄINEN JULKAISU

- Choi Y, Seo H-J, Lee SJ, Park EY, Yoon J, Noh S.** School nurse-involved sexual and reproductive health education for adolescents' students in high-income countries: a mixed-methods systematic review. Health Education Research 2025;40(6): cyaf050. DOI: 10.1093/her/cyaf050.

***Katsauksen laatu: 10/10, JBI: Checklist for Systematic Reviews and Research Syntheses

MUUT KÄYTETYT LÄHDEVIITTEET

- Finlex®. Ajantasainen lainsäädäntö:** Valtioneuvoston asetus neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta 93/2026. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2026/93>, 2026.
- World Health Organization (WHO).** Standards for Sexuality Education in Europe. Saatavilla (PDF): <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>, 2010.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL).** Maahanmuuttajien seksuaali- ja lisääntymisterveys: Kulttuurisensitiivinen seksuaalikasvatus. Saatavilla: <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi>, 2023.

MUUT KÄYTETYT LÄHDEVIITTEET JATKUU

- Nymo B, Eriksen SB, Utne Øygarden A-M.** The role of school nurses in promoting positive sexual health education: A scoping review. The Journal of School Nursing 2026; 42(1): 6–18. DOI: 10.1177/10598405251337769
- Walters L, Laverty E.** Sexual health education and different learning experiences reported by youth across Canada. The Canadian Journal of Human Sexuality 2022; 31(1): 18–31. <https://doi.org/10.3138/cjhs.2021-0060>
- Laverty EK, Noble SM, Pucci A, MacLean RED.** Let's talk about sexual health education: Youth perspectives on their learning experiences in Canada. The Canadian Journal of Human Sexuality 2021; 30(1): 26–38. DOI: 10.3138/cjhs.2020-0051
- Hietanen-Peltola M, Rautava M, Laitinen K, Autio E.** Kohtaaminen keskiössä – Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskelu- ja palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 2/2019. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-307-6>
- Shorey S, Chua CMS.** Perceptions, experiences and needs of adolescents about school-based sexual health education: Qualitative systematic review. Archives of Sexual Behavior 2023; 52: 1665–1687. DOI: 0.1007/s10508-022-02504-3
- Beckwith S, Chandra-Mouli V, Blum RW.** Trends in adolescent health: Successes and challenges from 2010 to the present. Journal of Adolescent Health 2024; 75(Suppl): S9–S19. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2024.04.015
- Kabiru CW, Habib HH, Beckwith S, Ajayi AI, Mukabana S, Machoka BN, Blum RW, Kågesten AE.** Risk and protective factors for the sexual and reproductive health of young adolescents: Lessons learnt in the past decade and research priorities moving forward. Journal of Adolescent Health 2024; 75(Suppl): S20–S36. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2024.03.007
- Unis BD, Sällström C.** Adolescents' conceptions of learning and education about sex and relationships. American Journal of Sexuality Education 2020; 15(1): 25–52. DOI: 10.1080/15546128.2019.1617816